

Valné shromáždění

Distr: srpen
2023

Originál: Angličtina

Rada pro lidská práva

Padesáté čtvrté zasedání

11. září-6. října 2023

Bod programu 3

Podpora a ochrana všech lidských práv, občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv, včetně práva na rozvoj.

Výzvy v oblasti lidských práv při řešení a potírání všech aspektů světového problému drog

Zpráva Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva*

Souhrn

Tato zpráva nastiňuje výzvy v oblasti lidských práv při řešení a potírání klíčových aspektů světového problému drog. Nabízí také přehled nedávného pozitivního vývoje, který směřuje k posunu směrem k protidrogovým politikám více zaměřeným na lidská práva, a poskytuje doporučení pro další postup s ohledem na nadcházející střednědobou revizi ministerské deklarace z roku 2019 a má za snahu přispět k provádění Agendy pro udržitelný rozvoj 2030.

* Vzhledem k okolnostem, které předkladatel nemohl ovlivnit, bylo dosaženo dohody o zveřejnění této zprávy po standardním datu zveřejnění.

I. Úvod

1. Tato zpráva vznikla na základě rezoluce Rady pro lidská práva 52/24. Rada požádala Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR), aby po konzultaci s jednotlivými státy, Úřadem OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) a dalšími příslušnými agenturami OSN, občanskou společností a dalšími zúčastněnými stranami připravil zprávu, která zmapuje výzvy v oblasti lidských práv při řešení všech aspektů světové drogové problematiky a potírání drog, a předložil ji Radě na jejím padesátém čtvrtém zasedání.
2. OHCHR zveřejnil výzvu určenou státům a dalším zúčastněným stranám, aby přispěly ke vzniku zprávy. Zpráva vychází z analýzy více než 100 příspěvků¹, kterou provedl OHCHR, a z přezkumu veřejně dostupných materiálů, včetně nedávného vývoje mechanismů v oblasti lidských práv a orgánů se sídlem ve Vídni.

II. Mezinárodní právní a politický rámec

3. Mezinárodní opatření pro kontrolu drog upravují tři úmluvy o kontrole drog: Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961, Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971 a Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Realizaci těchto úmluv monitoruje Mezinárodní rada pro kontrolu omamných látek. Původním cílem úmluv bylo chránit zdraví a blaho lidstva. Dnešní protidrogová politika však volí především represivní přístup s cílem potlačit trh s nelegálními drogami a mnoho zemí přijalo represivní politiku, která dopadá na lidská práva.
4. Státy se opakovaně zavázaly respektovat, chránit a prosazovat lidská práva při vytváření a provádění protidrogové politiky.² Závěrečný dokument třicátého zvláštního zasedání Valného shromáždění o světovém problému drog nově formuloval principy dodržování, podpory a ochrany lidských práv v protidrogové politice a posunul pozornost od tradičních tří pilířů nabídky, poptávky a spolupráce, které byly obsaženy v předchozích dokumentech OSN o protidrogové politice,³ směrem k veřejnému zdraví a rozvoji.⁴
5. V prohlášení ministrů z roku 2019 všechny státy konstatovaly, že přístupy "odporující platným mezinárodním závazkům v oblasti lidských práv představují překážku pro plnění těchto závazků založených na zásadě společné a sdílené odpovědnosti".⁵
6. Mezinárodní pokyny pro lidská práva a protidrogovou politiku, které vypracovala koalice členských států OSN, Světové zdravotnické organizace (WHO), Společného programu OSN pro HIV/AIDS (UNAIDS), UNDP, OHCHR a odborníků na lidská práva a protidrogovou politiku, poskytují ucelený soubor mezinárodněprávních pokynů, jak při řešení drogové problematiky ze strany států klást důraz na lidskou důstojnost, lidská práva a udržitelný rozvoj.⁶ Pokyny zdůrazňují opatření, která by státy měly přijmout, aby dodržovaly své závazky v oblasti lidských práv, a zároveň zohlednily své závazky vyplývající z mezinárodních úmluv o potírání drog. Stanovují, že "závazky obsažené v mezinárodních smlouvách o potírání drog nelze použít jako argument pro porušení souběžných mezinárodních závazků v oblasti lidských práv".⁷

¹ Příspěvky jsou k dispozici na adrese <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2023/call-inputs-ohchr-report-human-rights-challenges-addressing-and-counteracting>.

² <https://www.unodc.org/documents/postungass2016/outcome/V1603301-E.pdf>; a rezoluce Valného shromáždění 74/178, 75/198, 76/188 a 77/238.

³ https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/JOINT_MINISTERIAL_STATEMENT_2014_HIGH_LEVEL_REVIEW_BY_THE_COMMISSION.pdf.

⁴ <https://www.unodc.org/documents/postungass2016/outcome/V1603301-E.pdf>.

⁵ https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Ministerial_Declaration.pdf.

⁶ <https://www.unodc.org/publications/international-guidelines-human-rights-and-drug-policy>.

⁷ Tamtéž.

7. Ve společném postoji systému OSN, který podporuje provádění mezinárodní protidrogové politiky prostřednictvím účinné spolupráce mezi agenturami, agentury OSN zopakovaly svůj pevný závazek podporovat členské státy při vypracovávání a provádění skutečně vyvážených, na lidských právech založených, na rozvoj zaměřených a udržitelných řešení světového problému drog v rámci Agendy pro udržitelný rozvoj 2030⁸.

III. Výzvy v oblasti lidských práv při řešení a potírání celosvětového problému s drogami

8. Celosvětový problém s drogami má velký dopad na uplatňování lidských práv. Reakce na škody spojené s užíváním drog a na nezákonný obchod s drogami představuje hlavní veřejněpolitickou výzvu naší doby se zásadním dopadem na lidská práva. Tato kapitola se zabývá důsledky, jaké představují priority řešení světového problému drog a boji pro oblast lidských práv.

IV. Nedostatek léčby a snižování škod a nerovný přístup k ní

9. Světová zpráva o drogách z roku 2023 odhaduje, že v roce 2021 bylo ve světě 13,2 milionu injekčních uživatelů drog, což je o 18 % více, než se dříve odhadovalo.

Celosvětově užívalo v roce 2021 drogy více než 296 milionů lidí, což představuje nárůst o 23 % oproti předchozímu desetiletí. Kromě toho počet lidí trpících poruchami způsobenými užíváním drog prudce vzrostl na 39,5 milionu, což představuje nárůst o 45 % za deset let⁹.

10. Dostupnost služeb protidrogové léčby je nezbytná pro realizaci práva na zdraví, které osoby užívající drogy mají. Poptávka po léčbě poruch souvisejících s drogami však zůstává z velké části neuspokojena. V roce 2021 se léčil pouze každý pátý člověk trpící poruchami souvisejícími s užíváním drog, přičemž rozdíly v přístupu k léčbě se v jednotlivých regionech prohlubují.¹⁰ Na komplikace související s konzumací drog, konkrétně na virovou hepatitidu, HIV, předávkování a zranění, stále umírá téměř 600 000 lidí ročně.¹¹

11. Právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví platí i v kontextu protidrogových zákonů, politik a postupů a zahrnuje dobrovolný přístup ke službám snižování škod¹² a léčbě drogové závislosti.¹³ V závěrečném dokumentu zvláštního zasedání Valného shromáždění o světovém problému drog se členské státy dohodly na různých opatřeních k řešení otázek snižování poptávky a zdravotních otázek.¹⁴ V ministerské deklaraci z roku 2019 členské státy se znepokojením konstatovaly, že léčba drogové závislosti a zdravotní služby nadále neodpovídají potřebám, a zopakovaly své odhodlání posílit iniciativy na uspokojení poptávky po prevenci, včasné intervenci, léčbě, péči, zotavení, rehabilitaci a opatřeních pro sociální reintegraci na nediskriminačním základě¹⁵.

12. Signatáři smlouvy vyjádřili znepokojení nad nedostatkem programů snižování škod pro uživatele drog¹⁶ a doporučili rozšíření takových programů¹⁷, a to i ve věznicích¹⁸, a odstranění překážek, které omezují přístup k těmto službám.¹⁹ Zvláštní

⁸ CEB/2018/2, příloha I.

⁹ <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA75/A75_43-en.pdf.

¹² <https://www.who.int/publications/i/item/9789240052390> a <https://www.who.int/publications/i/item/978924150437>. Viz také podání Association de Lutte contre le Sida.

¹³ <https://www.undp.org/publications/international-guidelines-human-rights-and-drug-policy>.

¹⁴ <https://www.unodc.org/documents/postungass2016/outcome/V1603301-E.pdf>, doporučení č. 1 písm. a) až r).

¹⁵ https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Ministerial_Declaration.pdf.

¹⁶ E/C.12/BOL/CO/3, odst. 56 a E/C.12/ECU/CO/4, odst. 47.

¹⁷ E/C.12/BEN/CO/3, odst. 42; E/C.12/ITA/CO/6, odst. 60; a E/C.12/AZE/CO/4, odst. 49.

¹⁸ E/C.12/UKR/CO/7, odst. 43.

¹⁹ E/C.12/CHE/CO/4, odst. 51.

postupy Rady pro lidská práva doporučily přístup k odpovídající lékařské péči²⁰, včetně substituční léčby pro uživatele drog²¹, posílit programy následné péče na podporu trvalého zotavení²², zákaz povinné drogové rehabilitace, rozvoj struktur dohledu a odpovědnosti nad protidrogovými léčebnými a rehabilitačními centry a posílení a podporu účinné, konsensuální a dobrovolné komunitní léčby a rehabilitace²³. Pokud jde o situaci ve vězeňských zařízeních, zvláštní postupy vyjádřily znepokojení nad nedostatkem odvykací léčby²⁴, konstatovaly, že programy jehel a stříkaček ve věznicích jsou zásadním opatřením ke snižování škod při prevenci přenosu krví přenosných virů²⁵, a doporučily zpřístupnit dobrovolnou lékařskou péči založenou na vědeckých důkazech a lidské důstojnosti²⁶.

13. Komise pro narkotika ve své rezoluci 64/3 vyzvala státy, aby na dobrovolném základě podporovaly, zlepšovaly a usnadnili protidrogovou prevenci, léčbu, péči, trvalé zotavení a související podpůrné služby a aby předcházely krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestům.²⁷ Mezinárodní výbor pro kontrolu drog uvítal iniciativy založené na dobrovolných, na důkazech založených léčebných službách a nedoporučil používat povinné zadržování a rehabilitaci uživatelů drog.²⁸

14. V předložených materiálech se uvádí, že nadále existuje nedobrovolná, povinná nebo donucovací léčba²⁹, která představuje vážný problém pro lidskou důstojnost a práva a je v rozporu s mezinárodními normami a standardy.³⁰ V předložených materiálech se rovněž uvádí, že se snížila podpora střednědobých až dlouhodobých programů léčby a služeb sociální reintegrace, včetně zaměstnanosti, dostupného bydlení a služeb péče o děti, které jsou klíčové pro zajištění trvalého a dlouhodobého zotavení a sociální reintegrace, a to i pro osoby, které byly dříve uvězněny.³¹ Předložené materiály rovněž zdůraznily, že strukturální překážky, jako jsou represivní zákony, politiky a postupy vymáhání práva v oblasti kontroly drog, brání lidem v přístupu k programům protidrogové léčby a vedou ke stigmatizaci³² a sociálnímu vyloučení³³.

15. Lidé užívající drogy jsou neúměrně postiženi HIV/AIDS³⁴ a hrozí, že budou při řešení této problematiky opomíjeni.³⁵ V důsledku nedostatečných služeb v roce 2021 představovali injekční uživatelé drog 10 % všech nových případů nákazy HIV, a lidé, kteří si drogy aplikují injekčně, čelili 35krát vyššímu riziku nákazy HIV než běžná dospělá populace.³⁶

²⁰ [A/HRC/46/26/Add.1](#), odst. 101.

²¹ Tamtéž, odst. 97 písm. i) a [A/HRC/40/59/Add.2](#), odst. 85 písm. f).

²² [A/HRC/46/26/Add.1](#), odst. 102.

²³ [A/HRC/45/51](#), odst. 93 písm. g); [A/HRC/42/39/Add.1](#), odst. 76; [A/HRC/42/60](#), odst. 74 písm. q) a [A/HRC/40/68](#), odst. 68 (c).

²⁴ [A/HRC/46/26/Add.1](#), odst. 73.

²⁵ [A/HRC/53/29](#), odst. 38. Viz také podání Fédération Addiction France.

²⁶ [A/HRC/42/39/Add.1](#), odst. 76. Viz také podání skupiny Chronic Illness Advocacy and Awareness Group.

²⁷ [E/2021/28-E/CN.7/2021/10](#).

²⁸ <https://www.incb.org/incb/en/publications/annual-reports/annual-report-2022.html>.

²⁹ Předložily je organizace UNAIDS, Amnesty International, Canadian Drug Policy Coalition, Dianova International, Harm Reduction International, Helsinská nadace pro lidská práva (Polsko) a Pompidou Group.

³⁰ [A/HRC/47/40](#), odst. 82 a 83.

³¹ Podklady od Dianova International a TASC.

³² Podání Fóra lidí užívajících drogy v Kazachstánu a Slovenského národního střediska pro lidská práva.

³³ Podklady od UNAIDS, Dianova International, Eurasian Harm Reduction Association, Helsinki Foundation for Human Rights (Polsko), Harm Reduction International a Pompidou Group.

³⁴ Předložení UNAIDS.

³⁵ Podání od organizací Active Youth Zimbabwe, Association de Lutte contre le Sida, Organisation pour la Promotion Agro-Pastorale et le Développement au Congo a Women and Harm Reduction International Network; a společné podání od Eurasian Network of People Who Use Drugs a Alliance for Public Health.

³⁶ Předložení UNAIDS.

16. Mezi základní aspekty práva na zdraví patří i přístup k cenově dostupným, mezinárodně kontrolovaným základním léčivým přípravkům pro paliativní péči, léčbu rakoviny a drogovou závislost a další léčbu.³⁷ Více než 80 % světové populace, žijící převážně v zemích s nízkými a nižšími středními příjmy, postrádá přístup k mezinárodně kontrolovaným základním léčivým přípravkům, které by mírnily utrpení spojené se silnou bolestí, potřebami paliativní péče, léčbou poruch způsobených užíváním návykových látek a dalšími stavy.³⁸ Nedostatečná odborná příprava zdravotnického personálu, nepřiměřeně restriktivní předpisy a „strach ze závislosti“ jsou hlavními překážkami dostupnosti opioidů.³⁹

B. "Válka proti drogám" a militarizace kontroly drog

17. Represivní přístupy ke kontrole drog v některých zemích vedou k militarizaci orgánů činných v trestním řízení v boji proti drogám, rychlé eskalaci konfliktu, použití smrtící síly a přinášejí četná a závažná porušení lidských práv, od zbytečného a nepřiměřeného použití síly až po popravu bez soudu, a s tím související beztrestnost.⁴⁰ V některých případech militarizace vymáhání práva ve „válce proti drogám“, včetně nasazení vojenských složek, negativně ovlivnila odpovědnost za zneužívání a porušování práva.⁴¹ V jiných případech byla militarizace „války proti drogám“ veřejnosti prezentována jako protiteroristická opatření k řešení hrozeb, které pro národní bezpečnost představuje organizovaný obchod s drogami.⁴²

18. Signatářské strany nadále vyjádřily znepokojení nad zprávami o popravách bez soudu a dalších případech porušování lidských práv v souvislosti s „válkou proti drogám“, většinu obětí tvoří přitom mladí muži z chudých a marginalizovaných komunit.⁴³ Naléhají na jednotlivé státy, aby ukončily protiprávní popravu podezřelých pachatelů a uživatelů drog; aby urychleně, nezávisle a důkladně vyšetřily všechna taková obvinění; aby pachatele těchto činů, včetně příslušníků donucovacích orgánů, postavily před soud; aby vytvořily nezávislé mechanismy odpovědnosti a aby obětem poskytly plné odškodnění.⁴⁴

19. Pracovní skupina pro svévolné zadržování konstatovala, že kromě porušování lidských práv „válka proti drogám“ vytvořila v orgánech činných v trestním řízení korupční prostředí.⁴⁵ Zdůraznila také, že „válka proti drogám“ se rovná válce proti lidem, protože často nejvíc dopadá na chudé a překrývá se s diskriminací zranitelných a

³⁷ Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva, obecný komentář č. 14 (2000), odst. 43; Výbor pro odstranění diskriminace žen, obecné doporučení č. 27 (2010), odst. 45; Výbor pro práva dítěte, obecný komentář č. 15 (2013), odst. 25; https://www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-70_human_rights_older_persons.asp; a rezoluce Rady pro lidská práva č. 48/3.

³⁸

https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2022/Supplement/E_INCB_2022_1_Supp_1_eng.pdf; viz také podání UNODC a Komise pro drogovou politiku ve východní a střední Evropě a střední Asii.

³⁹

https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2022/Annual_Report/E_INCB_2022_1_eng.pdf; a příspěvky Mezinárodní asociace pro hospicovou a paliativní péči a Ambika Satkunanathan.

⁴⁰ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/A_HRC_47_CRP_1.pdf; A/HRC/39/39, odst. 29-33; A/HRC/30/65, odst. 41; podání Amnesty International, Africké rady pro narkotika, Východoevropské a středoasijské komise pro drogovou politiku, Mega Impact Foundation a Uganda Youth Development Link; a společné podání Corporación Viso Mutop a Transnational Institute.

⁴¹ <http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/PoliceUseOfForceAfrosUSA.pdf>.

⁴² Podklady od Open Society Foundations a Release. See <https://apnews.com/article/86ab73d724217bf6d475e5a8e1eba527>.

⁴³ CCPR/C/PHL/CO/5, odst. 27.

⁴⁴ Tamtéž, bod 28.

⁴⁵ A/HRC/47/40, odst. 8.

marginalizovaných skupin.⁴⁶ V roce 2023 a 2022, při příležitosti Mezinárodního dne boje proti zneužívání drog a nezákonnému obchodování s nimi, mandataři zvláštních postupů zopakovali výzvu k ukončení globální „války proti drogám“ a vyzvali k novému mezinárodnímu přístupu k drogám se zaměřením na zdraví a další lidská práva.⁴⁷

20. Ve svém prohlášení pro Komisi pro omamné látky v březnu 2023 vysoký komisař zdůraznil, že desítky let represe v rámci „války proti drogám“ nedokázaly zabránit růstu produkce a konzumace ilicitních látek. „Válka proti drogám“ navíc poškodila veřejné zdraví a podporovala stávající vzorce diskriminace, včetně diskriminace osob afrického původu, původních obyvatel a žen. Vysoký komisař vyzval k zastavení „války proti drogám“ a nahrazení protidrogovou politikou, která bude respektovat genderové aspekty a bude založena na důkazech a lidských právech.⁴⁸

21. Mezinárodní výbor pro kontrolu drog zopakoval, že jakákoli opatření mimo platné právní předpisy odporují mezinárodním úmluvám o kontrole drog a normám v oblasti lidských práv, že všechny akce států v oblasti kontroly drog by měly být prováděny respektovat zásady právního státu a řádného právního procesu a že porušení ze strany donucovacích orgánů by měla být nestranně a nezávisle vyšetřena, stíhána a případně potrestána.⁴⁹

22. Nevládní organizace zdokumentovaly případy porušování lidských práv, jako je svévolné zadržení, mučení a jiné špatné zacházení, zmizení a popravy bez soudu, které jsou důsledkem militarizace protidrogových operací a mají nepřiměřený dopad na nejchudší a nejvíce marginalizované vrstvy společnosti.⁵⁰ V předložených materiálech se rovněž poukazovalo na dopad strategií, jako jsou letecké postřiky k likvidaci nelegálních plodin v rámci „války proti drogám“, na lidská práva, včetně práva na zdraví, půdu a životní prostředí.⁵¹ Ve většině případů stále postrádáme odpovědnost za porušování lidských práv a přístup obětí a komunit k účinným prostředkům nápravy.⁵²

C. Nadměrné uvěznění a přeplněnost věznic

23. Podle UNODC bylo z 3,1 milionu osob zadržených za drogové trestné činy na celém světě odhadem 61 procent zadrženo za držení drog, zároveň 78 procent z 2,5 milionu lidí vězněných za drogové trestné činy – to je přibližně 20 procent celé

⁴⁶ Tamtéž, odst. 51.

⁴⁷ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs> a <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/06/end-war-drugs-and-promote-policies-rooted-human-prava-ne-odbornici>.

⁴⁸ <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2023/03/drug-policies-high-commissioner-calls-transformacni-zmeny>; a příspěvky od UNODC a konsorcia IDPC.

⁴⁹ <https://www.incb.org/incb/en/publications/annual-reports/annual-report-2022.html> a https://unis.unvienna.org/pdf/2022/INCB/INCB_2021_Report_E.pdf.

⁵⁰ dle příspěvků od Pompidou Group, Elementa-Mexico, Red Latinoamericana y del Caribe de Personas Que Usan Drogas, México Unido contra la Delincuencia, Rise Up for Life and for Rights, Safer Drug Policies Norway a Uganda Youth Development Link.

Viz <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/5670/2023/en/>, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa23/2220/2020/en/>, <https://acleddata.com/2021/11/18/the-drogovy-valecny-zasah-na-filipinach-novy-akreditační-datum-o-civilní-obci-státní-zodpovědnosti-a-posunu-geografii-násilí/> a <https://www.cels.org.ar/informe2019/pdf/Guerra-contra-el-narcotráfico.pdf>.

⁵¹ Předložení od Dejusticia a PULS Comunitar; společné předložení od Corporación Viso Mutop a Transnational Institute; a https://www.tni.org/files/publication-downloads/tni-2018-connecting_the_dots.pdf.

⁵² Podklady od Dejusticia, Fédération bruxelloise des institutions pour toxicomanes a IDPC Consortium; viz také <https://idpc.net/publications/2021/04/taking-stock-of-half-a-decade-of-drug-policy-an-evaluation-of-ungass-implementation>.

světové vězeňské populace – bylo odsouzeno za obchodování s drogami.⁵³ V mnoha případech se však jednalo o osoby, které drogy pouze přechovávaly.⁵⁴

24. Mechanismy v oblasti lidských práv vyjádřily obavy nad zbytečným a nepřiměřeným využíváním trestního soudnictví k řešení drogových trestných činů, které vedlo k exponenciálnímu nárůstu počtu vězňů. Smluvní orgány vyjádřily zejména znepokojení nad kriminalizací držení malého množství drog, která vedla k uvěznění a marginalizaci uživatelů drog⁵⁵; vysokou mírou zadržování osob, které užívají drogy⁵⁶; dlouhodobým používáním samovazby a špatným zacházením s osobami zadrženými za drogové trestné činy;⁵⁷ rozsáhlé používání prodloužené vyšetřovací vazby; hrozby trestu povinné rehabilitace nebo vězení;⁵⁸ dlouhé tresty odnětí svobody, kterým čelí uživatelé drog;⁵⁹ a úmrtí vězňů na protidrogových odděleních.⁶⁰

25. Pracovní skupina pro svévolné zadržování ve své studii připomněla, že absolutní zákaz svévolného zbavení svobody se vztahuje na všechny, včetně lidí zatčených, zadržených nebo obviněných z trestných činů souvisejících s drogami.⁶¹ Pracovní skupina konstatovala, že protidrogová trestní politika vedla k velkému a nepřiměřenému nárůstu svévolného zadržování a věznění za trestné činy související s drogami a rozsáhlému porušování lidských práv.⁶² Pracovní skupina vyjádřila znepokojení nad porušováním lidských práv, jako je testování na drogy bez souhlasu nebo soudního příkazu, neprodlené předvedení zatčených osob před soudce, nadměrné využívání vyšetřovací vazby, mučení nebo špatné zacházení, nedodržování záruk spravedlivého procesu, nepřiměřené tresty a zákaz podmíněných trestů, podmíněného propuštění, milosti a amnestie pro osoby odsouzené za drogové trestné činy.⁶³

26. V průběhu pandemie COVID-19 doporučil zvláštní zpravodaj pro právo na zdraví předčasné propuštění vězňů se zdravotním postižením, včetně vězňů závislých na drogách, a vězňů obviněných z drobných a nenásilných drogových trestných činů. Naléhavě vyzval státy, aby přezkoumaly nezbytnost a přiměřenost zadržování osob pod vlivem drog a aby zajistily účinná opatření a finanční prostředky, aby osoby propuštěné z věznic a jiných detenčních zařízení měly zajištěnu kontinuitu odborné péče, přístup k odpovídajícímu bydlení a zdravotní péči.⁶⁴

27. Společný postoj systému Organizace spojených národů k uvěznění zdůraznil dopad uvěznění za drogové trestné činy. Osoby zadržené za trestné činy související s drogami jsou často pachatelé s nízkou trestní sazbou a v mnoha zemích vnitrostátní protidrogové zákony nestanovují žádné nebo jen omezené alternativy k trestu odnětí svobody. Systém OSN se zavázal podporovat reformní úsilí zaměřené na zajištění přiměřených a individualizovaných politik ukládání trestů a alternativ k věznění nebo přísných trestů za méně závažné drogové trestné činy a zasazovat se o dekriminální činy, které jsou chráněny mezinárodním právem v oblasti lidských práv.⁶⁵ Společné stanovisko systému OSN k otázkám souvisejícím s drogami se rovněž zavázalo podporovat alternativy k odsouzení a trestu,

⁵³ Předložení UNODC.

⁵⁴ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Racism/A_HRC_47_CRP_1.pdf.

⁵⁵ E/C.12/SRB/CO/3, odst. 62; E/C.12/NOR/CO/6, odst. 42; a CEDAW/C/KGZ/CO/5, odst. 45.

⁵⁶ E/C.12/KHM/CO/2, odst. 46; E/C.12/ITA/CO/6, odst. 59; E/C.12/UZB/CO/3, odst. 52; a

CCPR/C/PHL/CO/5, odst. 33.

⁵⁷ CAT/C/PSE/CO/1, odst. 36.

⁵⁸ CCPR/C/PHL/CO/5, odst. 33 a CCPR/C/KHM/CO/3, odst. 28.

⁵⁹ E/C.12/BLR/CO/7, odst. 37 a E/C.12/BEN/CO/3, odst. 41.

⁶⁰ CAT/C/BFA/CO/2, odst. 21.

⁶¹ A/HRC/47/40, odst. 4; a podání Světové federace proti drogám.

⁶² A/HRC/47/40, odst. 8.

⁶³ Tamtéž, odst. 8-50.

⁶⁴ <https://www.ohchr.org/en/statements/2020/04/statement-un-expert-right-health-protection-people->

[who-use-drugs-during-covid-19](#); a podání UNODC.

⁶⁵ https://www.unodc.org/res/justice-and-prison-reform/nelsonmandelrules-GoF/UN_System_Common_Position_on_Incarceration.pdf.

včetně dekriminálizace držení drog pro vlastní potřebu, řešení přeplněnosti věznic a nadměrného uvěznění osob obviněných z drogových trestných činů.⁶⁶

28. Z podnětů organizací občanské společnosti vyplývá, že represivní protidrogová politika vede k nadměrnému věznění marginalizovaných skupin, rasových a etnických menšin a žen.⁶⁷ Podobně poukazují i na to, že osoby afrického původu, domorodé obyvatelstvo a migranti jsou za drogové přečiny diskriminováni ve všech fázích trestního soudnictví, neúměrně policejně stíháni a zatýkáni, přísně trestáni a uvěžňováni.⁶⁸

29. Předložené podněty organizací občanské společnosti rovněž poukázaly na to, že globální režim potírání drog významně přispívá k prohibicionistickému přístupu, zejména tím, že na drogový fenomén reaguje kriminalizací.⁶⁹ Takovéto represivní protidrogové politiky mají závažné dopady na lidská práva uživatelů drog, včetně jejich práva na svobodu,⁷⁰ soukromí,⁷¹ zdraví a blahobyt⁷² a dalších hospodářských a sociálních práv⁷³. Navzdory důkazům, že odstranění perzekuce uživatelů drog může snížit přeplněnost věznic, zlepšit zdravotní výsledky, podpořit lidská práva a řešit stigmatizaci a diskriminaci, k dekriminálizaci užívání, držení, nákup a pěstování drog pro vlastní potřebu zatím přistoupil jen omezený počet zemí, a i když jsou k dispozici alternativy k uvěznění, aplikují se v případech drogových trestných činů jen vzácně, obzvláště u marginalizovaných osob.⁷⁴

⁶⁶ CEB/2018/2, příloha I.

⁶⁷ <https://doi.org/10.1186/s12954-021-00564-7>, <https://hri.global/publications/the-harms-of-incarceration-the-evidence-base-and-human-rights-framework-for-decarceration-and-harm-reduction-in-prisons>, https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_female_imprisonment_list_5th_edition.pdf, podání Escola Livre de Redução de Danos; a společné podání Harm Reduction International, Penal Reform International, Asociația Obsteasca Promo-LEX, European Prison Litigation Network a Health Without Barriers.

⁶⁸ <https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2022/>; podání od Drug Policy Alliance, Escola Livre de Redução de Danos, Forum Droghe Associazione Movimento per il Contenimento dei Danni a IDPC Consortium; a společné podání od HIV Legal Network a Centre on Drug Policy Evaluation.

⁶⁹ Předložily je Global Commission on Drug Policy, IDPC Consortium, Amnesty International, Centro de Estudios Legales y Sociales - Asociación Civil, Dejusticia, Eurasian Harm Reduction Association, Lembaga Bantuan Hukum Masyarakat, Helsinki Foundation for Human Rights (Polsko), Attika Public Foundation, Transformative Justice Collective a Young Aspirers Helpmate International Foundation. Viz také podání Pompidou Group.

⁷⁰ https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Contributions/UN_Entities/What_we_have_learned_over_the_last_ten_years_-_14_March_2019_-_w_signature.pdf, <https://unaidsapnew.files.wordpress.com/2022/01/booklet-1-12th-jan-2022.pdf>, http://www.unaids.org/en/resources/documents/2014/20140716_UNAIDS_gap_report,

https://www.unodc.org/docs/treatment/111_PRISON.pdf a podání od Action against Drug Abuse.

⁷¹ <https://idpc.net/publications/2019/02/10-years-of-drug-policy-in-asia-how-far-have-we-come-a-civil-society-shadow-report> a <https://drive.google.com/file/d/1DBGu24ggfDEzv57QEeSf1YZ8ZYvnwuC/view>.

⁷² https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/JC3032_AIDS_Data_book_2021_En.pdf, https://www.unodc.org/res/wdr2022/MS/WDR22_Booklet_2.pdf a <https://idpc.net/publications/2022/01/marginalising-the-most-marginalised-gathering-evidence-on-jak-sociální-péče-diskriminuje-lidi,-kteří-užívají-drogy>.

⁷³ Podněty Amnesty International a Aliance pro drogovou politiku; a <https://idpc.net/publications/2022/01/marginalising-the-most-marginalised-gathering-evidence-on-how-the-welfare-state-discriminates-against-people-who-use-drugs>.

⁷⁴ Podání od Amnesty International, Escola Livre de Redução de Danos, Missing Child Tanzania, Organisation pour la Promotion Agro-Pastorale et le Développement au Congo, Prison Insider a Young Aspirers Helpmate International Foundation. Světová federace proti drogám však ve svém podání prosazuje humánnější protidrogovou politiku bez legalizace nelegálních látek.

D. Trest smrti za drogové trestné činy

30. Mezinárodní právo v oblasti lidských práv stanoví, že státy, které trest smrti nezrušily, jej mohou ukládat pouze za „nejzávažnější trestné činy“⁷⁵, tento pojem Výbor pro lidská práva vykládá jako závažné trestné činy zahrnující úmyslné zabití. Trestné činy související s drogami nemohou nesmí nikdy vést k uložení trestu smrti⁷⁶.

31. Generální tajemník konstatoval, že ačkoli bylo v posledních letech dosaženo značného pokroku na cestě k celosvětovému zrušení trestu smrti, v roce 2022 počet popravených celosvětově vzrostl, zejména v důsledku výrazného nárůstu poprav za drogové trestné činy v několika zemích.⁷⁷ Dále zdůraznil, že neexistují žádné důkazy o tom, že by trest smrti odrazil od drogových trestných činů více než jiné tresty nebo že by měl vliv na pokles kriminality.⁷⁸ Generální tajemník vyzval státy, které trest smrti za drogové trestné činy zachovávají, aby jej do jeho zrušení nepoužívaly.⁷⁹ Mezinárodní rada pro kontrolu drog znovu vyzvala všechny státy, které trest smrti za drogové trestné činy zachovávají, aby zvážily jeho zrušení a přehodnotily již vynesené tresty smrti.⁸⁰

32. Mechanismy v oblasti lidských práv důsledně vyzývají ke zrušení trestu smrti za drogové trestné činy, který je v rozporu s mezinárodním právem.⁸¹ Během panelové diskuse Rady pro lidská práva v roce 2023 o porušování lidských práv v souvislosti s používáním trestu smrti odborníci připomněli, že trest smrti by nikdy neměl být ukládán za trestné činy, které přímo a úmyslně nevedou k usmrcení člověka, zdůraznili, že boj proti trestu smrti za drogové trestné činy musí být provázán se systémovou reformou protidrogové politiky.⁸²

33. Navzdory mezinárodním normám a standardům si trest smrti za drogové trestné činy ve svém zákoníku ponechává 35 zemí.⁸³ Uvádí se, že popravy za drogové trestné činy představují jednu třetinu všech poprav na celém světě.⁸⁴ Zaznamenaný počet osob popravených za drogové trestné činy se v roce 2022 oproti roku 2021 více než zdvojnásobil a činil 37 % všech poprav provedených na celém světě.⁸⁵

34. Zúčastněné strany ve svých podnětech upozornily na četné obavy týkající se lidských práv při používání trestu smrti za drogové trestné činy⁸⁶, včetně přiměřeného dopadu na chudé nebo ekonomicky zranitelné osoby, cizí státní příslušníky, menšiny a ženy a varovaly před nedostatečnou

⁷⁵ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, čl. 6 (2).

⁷⁶ Výbor pro lidská práva, obecný komentář č. 36 (2019), odst. 35.

⁷⁷ A/HRC/54/33, odst. 8.

⁷⁸ A/77/274, odst. 24; A/HRC/48/38, odst. 44; a A/73/260, odst. 60. Viz také podání Open Society Foundations a společné podání Eleos Justice, Capital Punishment Justice Project a Anti-Death Penalty Asia Network.

⁷⁹ A/HRC/51/7, odst. 64 a A/HRC/54/33, odst. 57.

⁸⁰ https://unis.unvienna.org/pdf/2022/INCB/INCB_2021_Report_E.pdf, odst. 904.

⁸¹ CCPR/C/PHL/CO/5, bod 25; CCPR/C/VNM/CO/3, bod 23; viz sdělení SGP 2/2023, SAU 11/2022, IRN 5/2022 a LKA 4/2019. Sdělení jsou k dispozici na [adrese https://spcommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments](https://spcommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments). Viz také <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/04/singapore-un-experts-condemn-continued-use-death-penalty-drug-related-crimes>.

⁸² <https://www.ohchr.org/en/news/2023/02/high-commissioner-human-rights-calls-states-have-not-yet-done-so-establish-moratoriums>; a A/HRC/54/46, odst. 52.

⁸³ <https://hri.global/flagship-research/death-penalty/>.

⁸⁴ Společné podání organizací Harm Reduction International, European Saudi Organization for Human Rights, Lembaga Bantuan Hukum Masyarakat, Abdorrahman Boroumand Center for Human Rights in Iran, Anti-Death Penalty Asia Network, Capital Punishment Justice Project, Justice Project Pakistan, Iran Human Rights and Transformative Justice Collective.

⁸⁵ <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/6548/2023/en/>, https://hri.global/wp-content/uploads/2023/03/HRI_DeathPenalty_Report2022.pdf a https://iranhr.net/media/files/Rapport_iran_2022_PirQr2V.pdf.

⁸⁶ příspěvků z Rakouska, Austrálie, Česka, Mexika, Španělska, Švédska a Švýcarska.

transparentností, porušováním práva na spravedlivý proces, včetně nedostatečného přístupu k účinné právní pomoci, a podmínkami v celách smrti.⁸⁷

E. Nepřiměřený dopad na specifické skupiny

35. Protidrogová politika má nepřiměřený dopad na nejchudší a nejvíce marginalizované skupiny obyvatelstva.⁸⁸ Kromě toho se s negativním dopadem protidrogové politiky následující specifické skupiny.

F. Děti a mládež

36. Populace mladých lidí je náchylná k užívání drog a vážně postižena poruchami spojenými s užíváním návykových látek.⁸⁹ V porovnání předchozími generacemi užívá drogy více mladých lidí.⁹⁰

37. Signatářské strany se znepokojením zaznamenaly, že zneužívání drog má stále negativnější dopad na zdraví dospívajících⁹¹ a doporučily, aby státy posílily opatření, která by dětem a dospívajícím poskytovala informace o škodlivých účincích zneužívání drog⁹², vzdělávání v oblasti životních dovedností v oblasti prevence zneužívání návykových látek⁹³; aby státy rozvíjely dostupné a pro mládež vhodné služby léčby drogové závislosti a snižování škod⁹⁴ podle jejich věku a původu;⁹⁵ vypracovaly protokoly pro včasnou identifikaci a adekvátní předávání mladistvých do léčby;⁹⁶ zlepšily kvalitu rehabilitačních služeb vypracováním kritérií účinnosti a monitorováním jejich kvality⁹⁷ a zajistily dodržování procesních záruk, včetně přístupu ke spisu a právní pomoci pro všechny nezletilé a mladistvé, včetně těch, kteří byli zatčeni na základě drogových obvinění.⁹⁸

38. Mezinárodní výbor pro kontrolu drog upozornil, že mladí lidé mají specifické vzorce užívání návykových látek a jejich potřeby léčby se liší od potřeb dospělých. Mnoho aktivit označovaných jako protidrogová prevence nebo protidrogová léčba není založeno na důkazech, jejich dosah je omezený a jejich kvalita není odborně přezkoumána.⁹⁹ Intervence by měly vycházet ze specifické

⁸⁷ Podání Africké rady pro narkotika, Amnesty International, Associazione Comunità Papa Giovanni XXIII, Východoevropské a středoasijské komise pro drogovou politiku a kolektivitu Transformativní spravedlnost; společné podání Harm Reduction International a dalších; a viz <https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2022/death-penalty/>.

⁸⁸ Sociální a ekonomické nerovnosti jsou hnací silou a příčinou problémů spojených s drogami: viz <https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2023/June/unodc-world-drug-report-2023-warns-of-converging-crises-as-illicit-drug-markets-continue-to-expand.html?testme>.

⁸⁹ <https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2023/June/unodc-world-drug-report-2023-warns-of-converging-crises-as-illicit-drug-markets-continue-to-expand.html?testme>; a příspěvky od ázerbájdžánské národní instituce pro lidská práva, Mauricia, Missing Child Tanzania a Fundación ProSalud.

⁹⁰ Podklady od UNODC, Active Youth Zimbabwe, Recovered Users Network, Fondazione San Patrignano, Zimbabwe Civil Liberties and Drug Network.

⁹¹ CRC/C/MUS/CO/6-7, odst. 34 (c). Viz také podání místní vzdělávací a ekonomické Vývojová organizace.

⁹² CRC/C/KHM/CO/4-6, odst. 38 písm. d) a CRC/C/PHL/CO/5-6, odst. 32 (h).

⁹³ CRC/C/POL/CO/5-6, odst. 36 (f).

⁹⁴ CRC/C/KIR/CO/2-4, odst. 45 písm. d); CRC/C/ISL/CO/5-6, odst. 33 písm. c); CRC/C/ZMB/CO/5-7, odst. 33 písm. d) a CRC/C/FSM/CO/2, odst. 55 (d).

⁹⁵ CRC/C/CRI/CO/5-6, odst. 37 (e).

⁹⁶ CRC/C/MUS/CO/6-7, odst. 35 písm. e); CRC/C/CHL/CO/6-7, odst. 29 písm. e); a CRC/C/ISL/CO/5-6, odst. 33 (c).

⁹⁷ CRC/C/UKR/CO/5-6, odst. 33 (d).

⁹⁸ CRC/C/PHL/CO/5-6, odst. 41 (c).

⁹⁹ https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2019/Annual_Report_Chapters/AR_2019_Chapter_I_EN.pdf a podání Dalgarno Institute.

situace mladých a měly by propagovat a aplikovat nástroje založené na důkazech.¹⁰⁰ Vlády by měly více investovat do využívání sociálních médií v programech protidrogové prevence.¹⁰¹

39. V předložených materiálech bylo uvedeno, že důsledky záznamu v trestním rejstříku mladým lidem mění život; jejich schopnost uplatňovat právo na nezávislé a informované rozhodování o svém zdraví omezují zákony o věkové hranici pro udělení souhlasu¹⁰²; chybí služby snižování škod (harm reduction) a léčby přízpůsobené potřebám mladých lidí, nabídky vzdělávání o látkách a jejich užívání založené na důkazech a v souladu s lidskými právy jsou velmi omezené¹⁰³. Protidrogová prevence založená na vyvolávání strachu, namátkově povinné testování na drogy ve školách a vyloučení ze vzdělávání za užívání drog jsou opatřeními, která nadále vyvolávají obavy o dodržování lidských práv.¹⁰⁴ Protidrogová politika také často neřeší, jaké důsledky má užívání návykových látek rodiči na děti.¹⁰⁵

2. Lidé afrického původu

40. Vysoký komisař upozornil na nepřiměřené podmínky, kterým čelí osoby afrického původu, které přicházejí do styku s orgány činnými v trestním řízení, ve srovnání s jinými etnickými skupinami. Zpráva vysokého komisaře z roku 2021 o lidských právech Afričanů a osob afrického původu proti nadměrnému používání síly a jinému porušování lidských práv ze strany donucovacích orgánů zdokumentovala nepřiměřené zastavování, zatýkání a věznění, a to i za drogové trestné činy, a přísnější tresty, včetně nepřiměřeného ukládání trestu smrti.¹⁰⁶ Zpráva vysokého komisaře z roku 2022 o transformačních změnách v oblasti rasové spravedlnosti a rovnosti nadále poukázala na nepřiměřené ukládání trestu smrti, represí, zatýkání, nadměrné zastoupení ve věznicích a další negativní dopady systému trestního soudnictví na osoby afrického původu.¹⁰⁷

41. Orgány zvláštních postupů konstatovaly, že v různých zemích byla „válka proti drogám“ využívána spíše jako systém rasové kontroly než jako nástroj k omezení obchodu s drogami. Policejní zásahy založené na rasovém profilování jsou stále rozšířené, zatímco přístup k léčbě založené na důkazech a snižování škod pro osoby afrického původu zůstává kriticky nízký.¹⁰⁸ Zvláštní postupy navíc upozorňují, že OSN a mezinárodní společenství mají historickou odpovědnost za zvrácení devastace, kterou přinesla desetiletí globální „války proti drogám“ marginalizovaným a diskriminovaným komunitám.¹⁰⁹

3. Domorodé národy

42. V předložených materiálech bylo uvedeno, že kriminalizace méně závažných trestných činů souvisejících s drogami, jako je pěstování drogových plodin pro vlastní potřebu nebo držení malého množství drog, byla většinou

¹⁰⁰ https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2019/Annual_Report_Chapters/AR2019_Chapter_I_EN.pdf, odst. 74, 76 a 77.

¹⁰¹ https://unis.unvienna.org/pdf/2022/INCB/INCB_2021_Report_E.pdf. Viz také podání Švédského centra pro drogovou politiku a Světové federace proti drogám.

¹⁰² Podání od organizace Youth Resource, Information, Support, Education (Youth RISE); a <https://idpc.net/publications/2021/04/taking-stock-of-half-a-decade-of-drug-policy-an-evaluation-of-ungass-implementation> a <https://youthrise.org/resources/uhc-report/>.

¹⁰³ <https://youthrise.org/resources/harm-reduction-services-for-young-people-who-inject-drugs/>; viz také podání Maurícia.

¹⁰⁴ <https://idpc.net/publications/2021/04/taking-stock-of-half-a-decade-of-drug-policy-an-evaluation-of-ungass-implementation>.

¹⁰⁵ <https://rm.coe.int/children-whose-parents-use-drugs-promising-practices-and-recommendatio/1680ab8c92>; <https://www.dianova.org/publications/infographic-protecting-the-rights-of-children-affected-by-parental-substance-use/>; a příspěvky od organizací Anhöriga Mot Droger a Dianova International.

¹⁰⁶ A/HRC/47/53, odst. 25 a 30; a podání od organizací É de Lei Drop-in Centre, Escola Livre de Redução de Danos, Mega Impact Foundation a Release.

¹⁰⁷ A/HRC/51/53, odst. 36.

¹⁰⁸ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs>; A/HRC/42/59/Add.2, odst. 30; a A/HRC/41/54/Add.2, odst. 38.

¹⁰⁹ A/HRC/47/40, odst. 51.

uplatněna v případě osob z marginalizovaných skupin, jako jsou původní obyvatelé, kvůli jejich stigmatizaci a nadměrné policejní kontrole.¹¹⁰

43. Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva uvádí, že domorodé obyvatelstvo má právo na zvláštní opatření ke zlepšení přístupu ke zdravotním službám a péči. Tyto zdravotnické služby by měly být kulturně přiměřené a měly by zohledňovat tradiční preventivní péči, léčebné postupy a léky. Výbor uvedl, že ochrana životně důležitých léčivých rostlin je nezbytná pro plné uplatnění práva domorodých národů na zdraví. Dále se domníval, že „činnosti související s civilizačním rozvojem, které vedou k vysídlení domorodých národů proti jejich vůli z jejich tradičních území a prostředí, které jim odepírají zdroje výživy a maří jejich symbiotický vztah s jejich půdou, negativně ovlivňují jejich zdraví“.¹¹¹

44. Úmluva z roku 1961 požaduje, aby státy zrušily řadu tradičních praktik, včetně tradičního užívání listů koky, kvazi-léčebného užívání opia a tradičního a náboženského užívání konopí. Stanoví také obecnou povinnost omezit přípustné užívání kontrolovaných látek striktně na lékařské a vědecké účely, ale umožňuje flexibilitu, která má zabránit kriminalizaci domorodých národů za jejich držení, nákup nebo pěstování pro osobní spotřebu za účelem léčby, ponechává ale trestní postihy za jiné činnosti zahrnující užívání látek pro tradiční účely. Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988 rovněž umožňuje „tradiční legální použití“. Nedávné rezoluce OSN o drogách mimo jiné připomněly článek 24 Deklarace OSN o právech domorodých národů, který uvádí, že domorodé národy mají právo na své tradiční léčivé přípravky a na zachování svých léčebných praktik¹¹².

4. Ženy

45. Ženy, které užívají drogy, čelí větší míře stigmatizace a diskriminace než muži. Ženy euměrně postihuje kriminalizace a věznění, přičemž 35 % celosvětově vězněných žen bylo odsouzeno za trestný čin související s drogami – ve srovnání s 19 % mužů¹¹³.

46. Meziamerická komise pro lidská práva ve své nedávné studii uvedla, že ženy tvoří 8 % vězeňské populace v Severní a Jižní Americe, přičemž tento podíl se za posledních 22 let zvýšil o 56,1 %, celková vězeňská populace přitom vzrostla o 24,5 %. Meziamerická komise tento trend vysvětluje aplikací tvrdé protidrogové politiky, včetně prohibičního a represivního přístupu, která upřednostňuje uvěznění před alternativními tresty.¹¹⁴ V poradním stanovisku k diferencovaným přístupům týkajícím se určitých skupin osob ve výkonu trestu odnětí svobody Meziamerický soud pro lidská práva nařídil státům, aby ženám poskytovaly nebo usnadňovaly programy péče a specializované podpory v souvislosti s nezákonným užíváním drog.¹¹⁵

47. Ženy, které užívají drogy, se také potýkají se značnou stigmatizací a diskriminací v přístupu k programům snižování škod, léčbě drogové závislosti a základní zdravotní péči¹¹⁶.

¹¹⁰ Podněty Austrálie a Ekvádoru a od organizací Elementa-Colombia, International Center for Ethnobotanical Education, Research and Service, National Human Rights Commission of Mexico, Amnesty International, Canadian Drug Policy Coalition, Forum Drugs Mediterranean, Harm Reduction International, IDPC Consortium, Students for Sensible Drug Policy a Youth RISE; a společné předložení od Corporación Viso Mutop a Transnational Institute.

¹¹¹ Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva, obecný komentář č. 14 (2000).

¹¹² Rezoluce Valného shromáždění 77/238; rezoluce Rady pro lidská práva 52/24; a rezoluce Komise pro narkotika 66/4.

¹¹³ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs>.

¹¹⁴ https://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/2023/Informe-Mujeres-privadas-libertad_ENG.pdf.

¹¹⁵ https://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_29_eng.pdf.

¹¹⁶ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs>; https://hri.global/wp-content/uploads/2022/11/HRI_GSHR-2022_Full-Report_Final-1.pdf; a příspěvky od UNAIDS, Association de Lutte contre le Sida, Dianova International, Metzineres a Recovered Users Network.

Rozdíl v léčbě je obzvláště výrazný u žen, které užívají stimulanty amfetaminového typu, neboť téměř každý druhý uživatel amfetaminů je žena, ale jen každá čtvrtá osoba v programu léčby souvisejících poruch je ženského pohlaví.¹¹⁷ Odstranění genderových bariér v přístupu ke službám pro lidi postižené závislostí je zcela zásadní.¹¹⁸ Přestože tuto problematiku uznala Rada pro lidská práva ve své rezoluci 52/24 a Komise pro omamné látky ve své rezoluci 59/5 o zohledňování genderového hlediska v protidrogových politikách a programech, zbývá ještě mnoho práce, aby se účinně rozšířily programy léčby závislosti zohledňující genderové hledisko a zároveň se prosazovaly důkladné strategie, které řeší základní příčiny nerovnosti.¹¹⁹

48. Zvláštní postupy konstatovaly, že příčiny nepříznivého postavení žen v systému trestního soudnictví v souvislosti s drogami jsou složité a často souvisejí s dalšími faktory, jako je chudoba a nátlak, a mohou odrážet systémovou nerovnost mezi muži a ženami ve společnosti v širším smyslu.¹²⁰

49. V předložených podnětech bylo zdůrazněno, že represivní protidrogové politiky neřeší faktory zranitelnosti žen. Chudoba, omezené vzdělání, špatně placená práce, genderově podmíněné násilí a stereotypy i využívání ženských těl jako prostředku k ukrývání drog jsou dominantními faktory, které ženy přivedou do konfliktu se zákonem.¹²¹ V předložených materiálech bylo rovněž zdůrazněno, že pokud jsou k dispozici služby harm reduction, jsou v drtivé většině případů genderově slepé a nezahrnují služby v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví, takže se ženám nedostává dostatečné péče.¹²²

F. Přežívající a nové výzvy

1. Výzvy v oblasti lidských práv v krizových situacích

50. Humanitární krize a mimořádné události, jako jsou konflikty, vysídlení, pandemie a přírodní katastrofy, mohou vytvářet prostředí, které usnadňuje zneužívání drog, což ještě zhoršuje již tak náročné podmínky, kterým lidé, včetně dětí a mladých lidí, čelí. Řešení drogových problémů v oblasti lidských práv zde komplikuje několik faktorů. Patří mezi ně restriktivní předpisy a zákony, omezené zdroje, konkurenční priority a kulturní a jazykové bariéry. V mnoha případech nemusí mít humanitární organizace odborné znalosti ani kapacity pro účinné řešení užívání drog. Kromě toho je kvůli kriminalizaci užívání drog a stigmatizaci obtížné poskytovat služby a podporu těm, kteří ji potřebují, což zvyšuje problémy při realizaci lidských práv lidí postižených mimořádnými událostmi, kteří užívají drogy. Během mimořádných událostí náhlý nedostatek, hrozba přerušení a snížení dávek údajně vedly k symptomům odvykání, zvýšené míře předávkování, vyšší míře recidivy a vzniku duševních poruch v důsledku zvýšeného stresu, který uživatelé služeb léčby opioidními náhražkami zažívají. Tato situace nejen ohrožuje kontinuitu péče, ale také podkopává celé úsilí o snižování škod.¹²³

51. Stávající celosvětové rozdíly v přístupu ke kontrolovaným látkám navíc prohloubila pandemie COVID-19 a mimořádné humanitární krize, které ovlivnily přístup ke službám a narušily dodavatelské řetězce. V prostředí a při řešení mimořádných událostí se zvyšuje poptávka po kontrolovaných léčivých přípravcích. V reakci na tyto humanitární krize Mezinárodní úřad pro kontrolu omamných látek podnikl aktivní kroky

¹¹⁷ https://www.unodc.org/res/WDR-2023/WDR23_Exsum_fin_SP.pdf.

¹¹⁸ <https://www.dianova.org/wp-content/uploads/2021/05/the-way-forward-en.pdf>.

¹¹⁹ <https://idpc.net/publications/2022/11/contribution-from-the-civil-society-forum-on-drugs-to-enhance-the-gender-perspective-into-eu>; viz také podání burundské národní instituce pro lidská práva.

¹²⁰ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs>.

¹²¹ Podání od Amnesty International, Dejusticia, Eurasian Harm Reduction Association, Escola Livre de Redução de Danos, Instituto RIA, Lembaga Bantuan Hukum Masyarakat, Missing Child Tanzania, SAF-Teso a Women Nest Kenya.

¹²² Podání od Drug Policy Alliance, Harm Reduction International a Metzineres.

¹²³ Příspěvky z Austrálie a od Mezinárodní asociace pro hospicovou a paliativní péči a centra pro závislé Skoun; a viz <https://www.unicef.org/serbia/media/20171/file/prevalence%20alcohol%20abuse.pdf>.

a připomněl všem zemím, že podle článku 21 Úmluvy z roku 1961 jsou zjednodušené kontrolní postupy přípustné ve výjimečných případech, kdy se vláda vyvážející země domnívá, že vývoz kontrolovaných látek je nezbytný pro léčbu.¹²⁴

2. Výzvy související s právem na zdravé životní prostředí

52. V roce 2022 Valné shromáždění v návaznosti na Radu pro lidská práva prohlásilo přístup k čistému a zdravému životnímu prostředí za všeobecné lidské právo.¹²⁵ Odlesňování, monokultury, znečišťování vod a půdy a vysoká uhlíková stopa pěstování plodin patří k nejvýznamnějším environmentálním dopadům nezákonné drogové ekonomiky.¹²⁶ Environmentální dopady nezákonné drogové ekonomiky se liší v závislosti na produkci látky. Výroba drog a obchodování s nimi zhoršují celou řadu dalších kriminálních ekonomik v povodí Amazonky, které mají negativní ovlivňují životní prostředí a celé komunity.¹²⁸ Kromě toho OSN v oblasti lidských práv a další zúčastněné strany v souvislosti s opatřeními na prosazování protidrogového práva mechanismy vyjádřily obavy z vystavení pesticidům a dalším chemickým látkám používaným při likvidaci plodin - zejména prostřednictvím leteckých postřiků - které mohou vážně poškodit životní prostředí a zdraví postiženého obyvatelstva.¹²⁹

3. Pozitivní vývoj

53. Navzdory mnoha lidskoprávním výzvám při řešení a potírání celosvětového problému drog bylo v posledních letech dosaženo významného pokroku na mezinárodní, regionální i vnitrostátní úrovni, a to v přechodu od represivní protidrogové politiky k politice založené na zdraví a lidských právech.

54. Došlo k většímu souladu mezi diskursem o lidských právech a protidrogové politice v rámci mechanismů pro lidská práva se sídlem v Ženevě a orgánů pro protidrogovou politiku se sídlem ve Vídni. To přispělo k posunu směrem k přístupu k protidrogové politice zaměřenému na lidská práva.¹³⁰ Obecně je známo, že jakákoli diskuse o protidrogové politice musí brát v úvahu závazky států v oblasti lidských práv a že mechanismy pro lidská práva by měly monitorovat dopady protidrogové politiky na lidská práva.¹³¹ Například smluvní orgány stále častěji vydávají doporučení státům, aby upravily své protidrogové politiky s ohledem na standardy v oblasti lidských práv. Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva hodlá připravit obecný komentář k protidrogovým politikám a hospodářským, sociálním a kulturním právům, který by měl být autoritou poskytující vodítko v této oblasti.¹³² Podobně Komise pro omamné látky v posledních letech přijala různá usnesení se zaměřením na lidská práva, například o alternativním rozvoji,¹³³ o prevenci a léčbě - podpoře dobrovolné léčby¹³⁴ a nestigmatizujících postojů k zajištění přístupu ke službám¹³⁵, také v souvislosti s faktory, jako jsou

¹²⁴ https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2022/Annual_Report/E_INCB_2022_1_eng.pdf.

¹²⁵ Ve svém usnesení 76/300.

¹²⁶ Podání z Francie.

¹²⁷ <https://www.gdpd.org/en/drug-policy/drugs-and-the-environment>.
<https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/e205c307-c17b-437b-bc35-cfb703bce4f2/impact-drug-policy-environment-20151208.pdf>.

¹²⁸ https://www.unodc.org/res/WDR-2023/WDR23_Exsum_fin_SP.pdf.

¹²⁹ E/CN.4/2005/88/Add.2, odst. 82; A/HRC/4/32/Add.2; CRC/C/COL/CO/3; A/HRC/7/11/Add.3; A/HRC/30/65; A/HRC/45/12/Add.2; a E/C.12/ZAF/CO/1; viz také podání Forum Drugs Mediterranean a společné podání Corporación Viso Mutop a Transnational Institute.

¹³⁰ https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/CND_Sessions/CND_66/ECN72023_CRP1_2229110E.pdf. Všimněte si, že Íránská islámská republika ve svém podání uvedla, že "platformy pro lidská práva v Ženevě nejsou vhodné pro řešení světového problému drog".

¹³¹ <https://idpc.net/publications/2021/04/taking-stock-of-half-a-decade-of-drug-policy-an-evaluation-of-ungass-implementation>.

¹³² <https://www.ohchr.org/en/news/2022/10/committee-economic-social-and-cultural-rights-concludes-sedmdesáté druhé zasedání po>.

¹³³ Usnesení 66/4.

¹³⁴ Rezoluce 64/3.

¹³⁵ Usnesení 61/11.

práva původních obyvatel,¹³⁶ ochrana životního prostředí,¹³⁷ potřeby zranitelných osob¹³⁸ a zohlednění genderového hlediska v protidrogových politikách.¹³⁹ Pozitivním krokem je také účast organizací občanské společnosti v národních, regionálních a globálních rozhodovacích procesech v oblasti drog.¹⁴⁰

55. Přijetí společného postoje systému OSN k otázkám souvisejícím s drogami a vytvoření koordinačního pracovního týmu systému OSN posílilo spolupráce mezi subjekty OSN. V roce 2019 byl například zveřejněn dokument o zkušenostech získaných systémem OSN v drogových otázkách, který podporuje politiky a programy založené na důkazech¹⁴¹ a do společného programu OSN pro lidská práva na Filipínách byla zahrnuta složka protidrogové politiky založená na lidských právech¹⁴² OHCHR, UNAIDS, UNDP a WHO s příspěvkem UNODC a po konzultaci s komunitami a odborníky vydaly v roce 2019 Mezinárodní pokyny pro lidská práva a protidrogovou politiku¹⁴³.

56. S ohledem na dopady represivních protidrogových politik na lidská práva vydaly mezinárodní mechanismy pro lidská práva postupná doporučení státům, aby v protidrogových politikách uplatňovaly přístup založený na veřejném zdraví a lidských právech, včetně dekriminizace držení drog pro vlastní potřebu a poskytování služeb harm reduction.¹⁴⁴ Kromě toho společný postoj systému OSN k otázkám souvisejícím s drogami vyzývá k dekriminizaci držení drog pro osobní potřebu¹⁴⁵ a Mezinárodní výbor pro kontrolu drog dospěl k závěru, že dekriminizace je v souladu s úmluvami OSN o kontrole drog¹⁴⁶.

57. Efektivně a důsledně prováděná dekriminizace může být mocným nástrojem, který zajistí ochranu práv uživatelů drog. Například v Portugalsku vedlo zavedení integrovaných opatření v rámci dekriminizace osobní konzumace a držení drog ke poklesu užívání drog, poklesu užívání drog mezi mladistvými a výraznému snížení počtu infekcí HIV a případů předávkování mezi injekčními uživateli.¹⁴⁷

58. Různé zeměv poslední době učinily kroky k dekriminizaci užívání a držení drog a k poskytnutí alternativ k věznění. V Česku probíhají diskuse o dekriminizaci s cílem regulovat návykové látky v závislosti na jejich škodlivosti.¹⁴⁸ Ghana díky právním reformám v roce 2020 změnila rámec protidrogové politiky tak, aby se k užívání drog přistupovalo jako k záležitosti veřejného zdraví a nabývaly se alternativy k uvěznění, a vypracovala národní plán na snížení nepřiměřených trestů za trestné činy související s drogami.¹⁴⁹ V Indii zákon o omamných a psychotropních látkách stanoví

¹³⁶ Usnesení 66/4.

¹³⁷ Usnesení 65/1.

¹³⁸ Rezoluce 61/7.

¹³⁹ Usnesení 59/5.

¹⁴⁰ Příspěvky z Litvy, Portugalska, Srbska a Švédska a od konsorcia IDPC.

¹⁴¹ https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Contributions/UN_Entities/What_we_se_naučili_za_posledních_deset_let_-_14_března_2019_-_w_podpisu.pdf.

¹⁴² <https://www.unodc.org/roseap/philippines/2022/03/anti-drug-initiatives/story.html>.

¹⁴³ https://www.humanrights-drugpolicy.org/site/assets/files/1640/hrdp_guidelines_2020_english.pdf.

Viz také podání Mezinárodního centra pro lidská práva a drogovou politiku, University of Essex.

¹⁴⁴ E/C.12/UKR/CO/7, odst. 43; E/C.12/LTU/CO/3, odst. 55; E/C.12/GTM/CO/4, odst. 45; E/C.12/BLR/CO/7, odst. 38; E/C.12/NOR/CO/6, odst. 43; a A/HRC/41/17, odst. 110.156; a <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs>.

¹⁴⁵ CEB/2018/2, příloha I.

¹⁴⁶ https://www.incb.org/documents/Speeches/Speeches2020/INCB_President_statement_Norway_side_event_drug_reform.pdf a

https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2022/Annual_Report/E_INCB_2022_1_eng.pdf. Viz také podání skupiny Pempidou.

¹⁴⁷ Podání z Portugalska.

¹⁴⁸ Podání z Česka.

¹⁴⁹ Podání z Ghany.

alternativy k trestnímu stíhání za trestné činy týkající se malého množství drog.¹⁵⁰ Mexiko rovněž vyvinulo program terapeutické justice, který má posílit alternativní tresty.¹⁵¹

59. Některé státy zavedly regulační přístupy pro některé drogy, zejména konopí. Ve Švýcarsku v roce 2022 parlament zrušil zákaz léčebného konopí a legislativní změna umožnila pilotní zkoušky nemedicínského užívání konopí u dospělých.¹⁵² Mexiko rovněž pracuje na právní reformě odpovědného užívání konopí¹⁵³ a Litva diskutuje o dekriminalizaci nelegálního držení malého množství konopí.¹⁵⁴

60. SSnižování škod jako nedílná součást práva na zdraví s pozitivními výsledky bylo uznáno nejen mezinárodními orgány pro lidská práva¹⁵⁵, ale státy ho začleňují i na regionální¹⁵⁶ a vnitrostátní úrovni. Austrálie a Chile informovaly o přípravě a realizaci protidrogové politiky a služeb zohledňujících genderové aspekty.¹⁵⁷ Nedávný zákon a politika v Ghaně předpokládají zajištění lepších výsledků v oblasti zdraví, a to i prostřednictvím harm reduction.¹⁵⁸ V Indii byl zřízen Národní fond pro kontrolu zneužívání drog, který podporuje iniciativy související s prevencí, léčbou a rehabilitací zneužívání drog.¹⁵⁹ V Litvě začaly nevládní organizace poskytující služby harm reduction v roce 2022 čerpat státní finanční prostředky.¹⁶⁰ V Portugalsku byly do prevence, léčby a opatření harm reduction vloženy značné investice, které znamenají sociální přínos pro všechny zúčastněné.¹⁶¹ Ve Švýcarsku vznikají prostory pro bezpečnou konzumaci pod dohledem, poskytují injekční a inhalační materiál, substituční léčba a harm reduction jsou dostupné také ve vězeňských zařízeních.¹⁶² V červenci 2023 vydala skotská vláda dokument o protidrogové politice založené na důkazech a lidských právech, jejichž základními principy jsou veřejné zdraví a harm reduction.¹⁶³ UNAIDS informovala o pozitivních výsledcích zapojení komunitních organizací do služeb harm reduction.¹⁶⁴

61. V posledních letech sledujeme neustálý pokrok směrem k všeobecnému zrušení trestu smrti.¹⁶⁵ V rámci odklonu od protidrogové politiky založené na exemplárních trestech světová komunita usiluje o odklon od trestu smrti - konkrétně za drogové trestné činy, a tyto snahy

¹⁵⁰ Podání z Indie.

¹⁵¹ Podání z Mexika. Viz také podání Arménie týkající se trestů nespojených s odnětím svobody. Pokud jde o další pozitivní iniciativy na úrovni jednotlivých zemí, viz společné podání konsorcia IDPC, Instituto RIA, Harm Reduction International, Centre on Drug Policy Evaluation a Health[e]Foundation; <https://idpc.net/blog/2021/12/thailand-reforms-drug-laws-to-reduce-impacts-of-criminal-justice-system>; https://womenanddrugs.wola.org/wp-content/uploads/2020/10/DONE-2-Costa-Rica-77bis_ENG_FINAL-.pdf; https://womenanddrugs.wola.org/wp-content/uploads/2017/12/DONE-14-Criminal-Records-in-CR_ENG_FINAL-1.pdf; https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/03/gs_032118_uruguaye28099s-cannabis-law_final.pdf; a <https://idpc.net/publications/2022/07/the-65th-session-of-the-commission-on-narcotic-drugs-report-of-proceedings>.

¹⁵² Podání ze Švýcarska.

¹⁵³ Podání z Mexika.

¹⁵⁴ Podání z Litvy.

¹⁵⁵ A/HRC/39/39, odst. 17; a rezoluce Rady pro lidská práva 52/24; viz také podání UNAIDS, Pompidou Group, Canadian Drug Policy Coalition a Helsinki Foundation for Human Rights (Polsko).

¹⁵⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14178-2020-INIT/en/pdf> a https://au.int/sites/default/files/newsevents/reports/36768-rp-aupa_on_drug_control_2019-2023_final_with_foreword_-_english.pdf.

¹⁵⁷ Příspěvky z Austrálie a Chile. Viz také podání Švédska.

¹⁵⁸ Podání z Ghany.

¹⁵⁹ Podání z Indie.

¹⁶⁰ Podání z Litvy.

¹⁶¹ Podání z Portugalska.

¹⁶² Podání ze Švýcarska. Viz také podání Francie.

¹⁶³ <https://www.gov.scot/publications/caring-compassionate-human-rights-informed-drug-policy-skotsko/>; a podání Alana Millera.

¹⁶⁴ Předložení UNAIDS.

¹⁶⁵ Rezoluce Valného shromáždění 77/222; rezoluce Rady pro lidská práva 48/9; A/77/274; a A/HRC/51/7. Viz také podání Austrálie, Česka, Španělska a Švédska.

se odráží na národní úrovni. Například v dubnu 2023 přijal parlament Malajsie návrh zákona, který ruší povinný trest smrti u 11 trestných činů, včetně trestných činů souvisejících s drogami, a nahrazuje se alternativními tresty.¹⁶⁶

62. Pokud jde o „alternativní rozvoj“,¹⁶⁷ Kolumbie uvedla, že jejím cílem je vytvořit novou protidrogovou politiku, přičemž se zasazuje o převrácení logiky výhradně represivních a bezpečnostních opatření a o to, aby se jádrem protidrogové politiky stala lidská práva a rozvoj.¹⁶⁸ řešení problému nelegálních drog,¹⁶⁹ a Komise pravdy vydala doporučení, která mají zaručit neopakování konfliktu, přičemž zdůraznila, že drogová politika byla faktorem, který přizivoval vnitřní ozbrojený konflikt, a reforma drogové politiky by měla být součástí úsilí o budování míru.¹⁷⁰ Komise pravdy doporučila regulaci všech drog, demilitarizaci protidrogové politiky týkající se plodin, vytvoření prostoru pro dialog o dopadech protidrogové politiky a změnu ukazatelů pro měření dopadů protidrogové politiky.¹⁷¹ S konstatováním, že strategie by měly být přizpůsobeny také potřebám globálního Jihu, Kolumbie vyzvala k tomu, aby se úsilí v oblasti mezinárodní spolupráce zaměřilo na rozvoj venkova a měst s cílem zlepšit životní podmínky komunit, které jsou závislé na drogové ekonomice.¹⁷²

63. Větší pozornost se věnuje také právům původních obyvatel při navrhování a provádění protidrogové politiky. Mezinárodní pokyny pro lidská práva a protidrogovou politiku odkazují na právo domorodých národů na konzultace a svobodný, předchozí a informovaný souhlas ve všech jejich záležitostech, včetně opatření a dohod o kontrole drog, které mohou ovlivnit jejich půdu, zdroje, kulturu a identitu. Kolumbie naznačila svůj záměr zahrnout do přípravy nové protidrogové politiky zemědělce, původní obyvatelé a lidi afrického původu.¹⁷³ V letech 2022-2023 poskytne australská vláda více než 118 milionů australských dolarů na primární zdravotnické sítě s cílem zvýšit dostupnost a přístup k protidrogové léčbě. Z těchto finančních prostředků je přibližně 20,5 milionu australských dolarů určeno na protidrogové služby pro původní obyvatelé.¹⁷⁴

V. Závěry a doporučení

64. **Celosvětový problém s drogami má velký dopad na uplatňování lidských práv. Reakce na negativní jevy spojené s užíváním drog a na nezákonný obchod s drogami představuje velkou výzvu pro veřejnou politiku, která dopadá na lidská práva. Hlavními oblastmi, které vzbuzují obavy při řešení světového drogového problému a potírání drog, jsou nedostatek a nerovný přístup k léčbě a službám snižování škod, „válka proti drogám“ a militarizace kontroly drog, nadměrné uvěznění a přeplněnost věznic, uplatňování trestu smrti za trestné činy související s drogami a nepřiměřený dopad represivní drogové politiky na mládež, osoby afrického původu, původní obyvatelstvo a ženy**

65. **Navzdory těmto problémům bylo v posledních letech dosaženo významného pokroku v přechodu od represivní protidrogové politiky k politice založené na ochraně zdraví a lidských právech. K tomuto vývoji patří větší sladění diskursu o lidských právech a protidrogové politice na mezinárodních fórech; zapojení občanské společnosti v národních a globálních rozhodovacích procesech o otázkách souvisejících s drogami; posílení**

¹⁶⁶ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/04/malaysia-un-experts-hail-parliamentary-decision-konec-mandatornich-trestu-smrti> a <https://www.ohchr.org/en/news/2023/02/high-commissioner-lidskopravni-volani-staty-ještě-ne-udělaly-také-zavedly-moratoria>.

¹⁶⁷ Rezoluce Valného shromáždění 68/196.

¹⁶⁸ Podání z Kolumbie.

¹⁶⁹ [S/2017/272](https://www.unhcr.org/refugees/2017/272).

¹⁷⁰ https://www.comisiondelaverdad.co/sites/default/files/descargables/2022-08/FINAL%20CEV_HALLAZGOS_DIGITAL_2022.pdf. Viz také podání Kolumbie.

¹⁷¹ Viz také podání společnosti Dejusticia.

¹⁷² Podání z Kolumbie.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Podání z Austrálie.

spolupráce subjektů OSN v oblasti protidrogové politiky v souladu s lidskými právy; doporučení mechanismů pro lidská práva a orgánů pro kontrolu drog státům, aby v protidrogové politice uplatňovaly přístup založený na ochraně veřejného zdraví a lidských právech; celosvětové úsilí o odklon od trestu smrti konkrétně za drogové trestné činy; a národní iniciativy zaměřené na přechod od represe k opatřením zaměřeným na ochranu zdraví a lidská práva, a to dekriminací užívání a držení drog, poskytováním alternativ k uvěznění a služeb snižování škod.

66. Alternativní rozvoj – jako proces prevence a eliminace nezákonného pěstování omamných rostlin - se rovněž zaměřuje na potřeby zemí globálního Jihu a na zlepšení životních podmínek komunit závislých na drogové ekonomice. Větší pozornost se při navrhování a provádění protidrogové politiky věnuje také právům původních obyvatel.

67. Odklon od represivních modelů má zásadní význam pro řešení všech problémů v oblasti lidských práv, které represivní politika kontroly drog způsobuje nebo usnadňuje. Politiky kontroly drog by měly být chápány jako způsob dosažení širších cílů, včetně ochrany lidských práv, zejména práva na zdraví, zajištění rovnosti a nediskriminace.

68. Jak je uvedeno v Mezinárodních pokynech pro lidská práva a protidrogovou politiku, klíčová doporučení pro státy a příslušné zúčastněné strany, aby vytvořily účinné protidrogové politiky založené na lidských právech, obnášejí:

(a) Přijmout alternativy ke kriminalizaci, „nulové toleranci“ a potírání drog tím, že zvážíme dekriminací užívání a převzít kontrolu nad nelegálními trhy s drogami prostřednictvím odpovědné regulace, aby se eliminovaly zisky z nelegálního obchodu, kriminality a násilí;

(b) V případě dekriminace přezkoumat odsouzení a/nebo tresty a případně zrušit, zmírnit nebo zkrátit stávající tresty;

(c) vytvoření regulačního systému pro legální přístup ke všem kontrolovaným látkám;

(d) V případě pokračující kriminalizace zajistit, aby byly trestné činy jasně definovány zákonem a aby tresty byly přiměřené závažnosti trestných činů a zohledňovaly polehčující a přitěžující okolnosti;

(e) Zohlednit specifické potřeby a případnou zranitelnost ženských pachatelek drogových trestných činů při jejich stíhání a uvěznění v souladu s Pravidly OSN pro zacházení s vězňenými ženami a opatřeními nespojenými s odnětím svobody pro pachatelky;

(f) Zajistit, aby podmínky ve vazbě za drogové trestné činy respektovaly Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni, včetně přístupu k léčbě a účinného dohledu;

(g) Přijmout protidrogovou politiku, která uznává a podporuje práva uživatelů drog, včetně zajištění přístupu k lékařské péči pro osoby, které si drogy aplikují injekčně a u nichž se objeví HIV, virová hepatitida a další infekční nemoci přenášené krví. Zajistit, aby léčba drogově závislých byla dobrovolná a aby informovaný souhlas byl podmínkou pro jakoukoli lékařskou léčbu nebo zákrok;

(h) Přijmout genderově citlivou protidrogovou politiku, která bude reagovat na specifické potřeby žen, a odstraňte právní předpisy, které z užívání drog činí důvod k odebrání dětí z péče rodičů nebo jejichž cílem je trestat ženy za užívání drog v těhotenství;

(i) Ukončit nepřiměřený dopad diskriminačních politik vymáhání práva a ukládání trestů na osoby afrického původu, které jsou v mnoha kontextech častěji zastavovány, prohledávány, zatýkány, usvědčovány a přísně trestány za drogové trestné činy;

(j) Přijmout protidrogové politiky, které výslovně chrání před diskriminací a zajišťují právo každého na zdraví a na respekt, důstojnost a rovné zacházení

bez ohledu na pohlaví, sexuální identitu, rasu, národnost, právní postavení, zdravotní stav a další status, včetně drogové závislosti;

(k) Smysluplně zapojit organizace občanské společnosti, osoby užívající drogy, postižené komunity a mládež do tvorby, provádění a hodnocení protidrogové politiky, aby se zohlednily jejich znalostí a zkušeností;

(l) Začlenit a financovat služby snižování škod a podporovat komunitou vedenou advokacii a služby snižování škod;

(m) Řešit zvýšenou zranitelnost osob užívajících drogy v krizových situacích, mimo jiné poskytováním zdravotních a ochranných služeb v rámci humanitární pomoci;

(n) Investovat do alternativního rozvoje za účasti místních komunit, včetně zemědělců, žen, menšin a původního obyvatelstva, a zajistit alternativní zdroje obživy předtím, než budou odstraněny stávající zdroje obživy získané pěstováním nelegálních plodin;

(o) Řešit základní socioekonomické faktory, které zvyšují riziko užívání drog nebo vedou k zapojení do obchodu s drogami, a to prostřednictvím řešení sociálních nerovností, podpory sociální spravedlnosti a prosazování lidských práv;

(p) Zajistit, aby likvidace nelegálních plodin neměla negativní vliv na zdraví osob v oblasti a na životní prostředí, a vyhnout se leteckým postřikům při likvidaci plodin, protože poškozují zdraví a životní prostředí;

(q) Zajistit, aby vymáhání práva v rámci úsilí o kontrolu drog bylo plně v souladu se závazky států v oblasti lidských práv; a zajistit, aby vymáhání práva v oblasti drog bylo vyhrazeno především civilním donucovacím orgánům, které jsou řádně vyškoleny a vybaveny tak, aby umožňovaly diferencované použití síly v souladu s mezinárodními normami a standardy;

(r) K použití vojenské síly přistupovat pouze výjimečně, dočasně a v případě, že je to za určitých okolností nezbytně nutné. Za takových výjimečných okolností by měla být účast ozbrojených sil podřízena a doplňovat civilní síly, měla by být regulována a kontrolována civilními orgány a měla by podléhat stejným pravidlům a postupům, jaké jsou stanoveny pro civilní donucovací orgány;

(s) Zcela zrušit trest smrti za všechny trestné činy, včetně trestných činů souvisejících s drogami;

(t) Zajistit, aby finanční a technická pomoc poskytovaná zemím na protidrogové operace nepřispívala k porušování lidských práv nebo nepředstavovala riziko, že k němu přispěje;

(u) Zahrnout příslušné aspekty protidrogové politiky do zpráv pro mechanismy v oblasti lidských práv a do zpráv souvisejících s cíli udržitelného rozvoje a provádět doporučení těchto mechanismů a zajistit důsledné začlenění lidských práv do práce mezinárodních mechanismů pro kontrolu drog;

(v)S ohledem na střednědobý přezkum ministerského prohlášení z roku 2019 o přetrvávajících a nových výzvách souvisejících se světovou drogovou problematikou v roce 2024 zhodnotit dosavadní výsledky a podívat se do budoucna a naplánovat, jakou oblast by měly protidrogové politiky pokrýt do roku 2029 a jak zajistit ochranu lidských práv a účinně přispět k Agendě 2030.